

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ש"פ שמיני, פ' החודש, מבה"ח ניסן, ה'תש"ל

חלק ב – יו"ל לש"פ תזריע, פ' החודש, ר"ח ניסן, ה'תשע"ו

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה (ופרצת)

שנת הקהל

שנת המאה וחמישים להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"

לזכות

הרה"ת ר' יצחק שמואל לייב וזוגתו מרת נורית תחי' שיחיו

לוינזון

בקשר עם יום השנה לנישואיהם

ראש חודש ניסן

ולזכות בניהם ובנותיהם

מנחם מענדל, אסתר שיינדל, חנה, דבורה, רבקה,

שלום דובער, שטערנא שרה ושיינא

שיחיו לאריכות ימים ושנים טובות ובריאות

ולזכות הוריהם

הרה"ת ר' יוסף מאיר וזוגתו מרת חי' לאה שיחיו לוינזון

ר' מרדכי מעשיל וזוגתו מרת שושנה שיחיו סגל

ב

בי"ה, כ"ג מ"ח ה'תשי"ב
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח הו"ח אי"א נוי"מ עוסק בצ"צ,
משכיל על דבר טוב וכו' מהו"ר ... שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מה' מ"ח — שנתקבל באיחור זמן קצת — ובו שואל,
באשר מציעים לו משרת רבנות ב... בועד הכשרות השייך לכל העיר, ומבקש
ממני תשובה בהקדם:

הנה כפי שמצייר את המצב במכתבו, אשר ע"י קבלתו משרה זו ב...
יוכל להשפיע רבות בהנהגת העיר ובפרט בשדה החינוך, לדעתי נכון הוא שיקבל
את המשרה בשעה טובה ומוצלחת. אלא שביחד עם זה צריכים לעשות את
הנחוץ כדי שפעולותיו ב... לא יבוטלו ח"ו, ונכון אשר... הרב מוה"ר... שי
ישאר שם בתור ממלא מקומו, כי כפי שמצייר במכתבו אלי את מהותו, יש
לקוות אשר יתחזק בעבודה ובפעולות המתאימות למשרת רב חרדי. ובטח מזמן
לזמן יוכל כת"ר שי לבקר את... ולעזור לו אם בעצה או בהוראה וכיו"ב. ויהי
רצון שצעדים הנ"ל, הן של כת"ר שי והן של... שי, יהיו להצלחה בגשמיות
וברוחניות בכל הפרטים, ויצליחו להשפיע על סביבתם להאירם בנר מצוה ותורה
אור ומאור שבתורה היא פנימיות התורה תורת החסידות.

בברכת הצלחה

מ. שניאורסאהן

מוסג"פ הקונטרס לכ' חשון שי"ל זה עתה.

ב

מצילום האגרת.

בנר מצוה ותורה אור: משלי ו, כג.

הקונטרס לכ' חשון: ד"ה סמוכים לעד — פר"ת, מכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (נדפס לאח"ז
בסה"מ פר"ת ע' קמח ואילך).

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ תזריע, פ' החודש, ראש חודש ניסן הבעל"ט — הננו מוציאים
לאור חלק שני מהתועדות ש"פ שמיני, פ' החודש, מבה"ח ניסן ה'תש"ל, הנחה
בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לש"פ שמיני).

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעור "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו
נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

יום הבהיר כ"ה אדר שני, ה'תשע"ו (ופרצת),

שנת הקהל

שנת המאה וחמישים להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2016 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5776 • 2016

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237
(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס
על ידי חיים שאול בן חנה
בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"
(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

הוספה

א

ב"ה, ט' שבט תשי"ח
ברוקלין

האברך ... שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מגי' שבט עם הפ"נ שיקרא בעת רצון על הציון הקי' של
כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

בו כותב ראשי פרקים מתולדותיו, ובשאלתו עצה להרהורים:

הנה ילמוד בעיון התחלת סי' א' בשו"ע אורח חיים, שוית' ה' לנגדי תמיד
וכו', ומה טוב שידע בעל פה בספר תניא קדישא מריש פרק מאי עד לעמוד ב'
שורה המלך, ויתבונן בתוכן האמור מזמן לזמן ובפרט בעת שמרגיש שבאים לו
מחשבות מבלבלות, ונוסף על זה ללמוד ולהתפלל מבפנים.

(ב) במה שאינו נזהר בדבור.

הנה ההתבוננות בהאמור לעתים תכופות יעזור לו גם בזה, וכן למה
שכותב שהוא עצבני, כי — כיון שבורא עולם ומנהיגו בוחן כליותיו ולבו בטח
יסייע לו באם רק ירצה לילך בדרך התורה והמצוה וכהודעת חז"ל הרוצה לטהר
מסייעין לו.

בטח יודע משלשת השיעורים בחומש תהלים ותניא הידועים וישמור
עליהם עכ"פ מכאן ולהבא, וכן אשר בכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש איזה
פרוטה לצדקה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

א

שוית' ה' לנגדי תמיד: תהלים טז, ח.
וכהודעת חז"ל הרוצה לטהר מסייעין לו: ראה שבת קד, א. וש"נ.

י. בנוגע לאגרת התשובה שאוחזים עתה בפרק י"א — ישנו ענין
בהמשך להמדובר בהתוועדות שלפנ"ז⁵⁶, וגם (כרגיל) ענין חדש:

לאחרי שרבינו הזקן מבאר ש"אפילו במדת בשר ודם .. צריך
האדם למחול תיכף ומיד שמבקשים ממנו מחילה", ולא כמו הגבועונים
שלא רצו למחול כו' — מסיים: "ובמדת הקב"ה עאכ"ו לאין קץ".

וממשיך: "ומה שמשבחים ומברכים את ה' חנון המרבה לסלוח"
— דלכאורה מהו השבח להקב"ה שהוא סולח, בה בשעה שגם בשר ודם
צריך לסלוח — הנה החידוש בזה הוא "המרבה דייקא, וכמ"ש בעזרא
ורב לסלוח".

אבל עדיין אינו מובן: הרי גם אצל בשר ודם צריך למחול כמה
פעמים, וכמובן בפשטות שאם צריך לסלוח אפילו על ענין גדול, כמו
"בקוטע יד חברו", הרי בודאי צריך למחול על כמה ענינים קטנים,
שנחשבים כמו ענין אחד גדול?!

ועל זה ממשיך לבאר, "שבמדת בשר ודם אם יחטא איש לאיש
וביקש ממנו מחילה ומחל לו ואח"כ חזר לסורו, קשה מאד שימחול לו
שנית ומכ"ש שלישית ורביעית, אבל במדת הקב"ה אין הפרש בין פעם
א' לאלף פעמים וכו'".

יא. ויש בזה כמה דיוקים — ובפרט בהשוואה למהדורא קמא של
אגה"ת⁵⁷:

(א) מהו הדיוק "חזר לסורו" — שלא נמצא במהדור"ק:

הפירוש ד"סורו" הוא "מנהגו" (כפירוש רש"י⁵⁸). ולכאורה, כאשר
יחטא איש לאיש פעם אחת, אין זה נעשה אצלו מנהג (אלא רק לאחר
ג"פ). וא"כ מדוע כותב רבינו הזקן "אם יחטא איש לאיש .. ואח"כ חזר
לסורו", בה בשעה שאין זה מנהגו?

ויתירה מזה: בנדו"ד לא נוגע כלל לומר שזהו מנהגו (שיפול על
זה הלשון "חזר לסורו") — שהרי העובדה ש"קשה מאד שימחול לו
שנית" היא בגלל שחטא פעם נוספת (לאחרי שחטא פעם אחת וביקש
ממנו מחילה), אפילו אם אין זה מנהג אצלו?!

(ב) מדוע מוסיף רבינו הזקן "כמ"ש בעזרא ורב לסלוח" —
דלכאורה אין שום הוספה במ"ש "רב לסלוח" לגבי "המרבה לסלוח"?

⁵⁶ שיחת ש"פ ויקרא ס"ד ואילך (לעיל) ⁵⁷ קה"ת תשמ"ב — ע' תקמח ואילך.
ע' ... ואילך). ⁵⁸

ואכן במהדור"ק מביא רק "המרבה לסלוח", ומפרש "שמרבה תמיד לסלוח אחר שחזרו וחתאו", ואינו מוסיף כמ"ש בעזרא ורב לסלוח.

(ג) בכל עזרא לא כתוב "ורב לסלוח"⁵⁹!

ולהעיר, שמצינו לפעמים שגם נחמי' נקרא בשם עזרא⁶⁰, אבל גם בנחמי' לא כתוב "ורב לסלוח", וגם בכל תנ"ך אין פסוק כזה! — בשביל זה לא צריך להיות בקי בתנ"ך; מספיק להסתכל בקורקודנצא!... זאת ועוד:

יש פסוק בישעי'⁶¹ (שאומרים בהפטרות "דרשו ה' בהמצאו" בתענית ציבור): "וישוב אל ה' גו' כי ירבה לסלוח". ולכאורה: במקום להביא מעזרא פסוק שלא נמצא — ה' יכול להביא פסוק שנמצא בישעי' (ומופיע בכל הסידורים שבהם נדפסה הפטרת תענית ציבור).

ואף שעדיין לא היתה מתורצת השאלה מהו הצורך בראי' מפסוק שאינו מוסיף מאומה על "המרבה לסלוח",

— ובפרט שלכאורה אין להביא ראי' ממ"ש בעזרא ורב לסלוח, שהרי אפשר לומר שזהו בגלל שעזרא ה' צדיק. וכן אין להביא ראי' ממ"ש "כי ירבה לסלוח", דיש לומר שזהו רק "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב"⁶²; והראי' היא רק מהברכה "המרבה לסלוח", שכל אחד מישראל, ללא נפק"מ אם הוא צדיק או לא, אומרה ג"פ ביום, ע"פ ציווי אנשי כנסת הגדולה, בשם ומלכות, שמזה מוכח שכן הוא בודאי "בלי שום ספק וס"ס בעולם" —

תתבטל לכלי-הפחות השאלה שלא מצינו פסוק כזה!

ולהעיר, שיש כאלו שלא מדייקים בספר התניא מצד גודל הקדושה כו'. אבל כאן אין זה ענין של דיוק, אלא שרבינו הזקן אומר "כמ"ש בעזרא ורב לסלוח", בה בשעה שלא מצינו בעזרא פסוק כזה⁶³.

יב. וממשיך רבינו הזקן בנוגע ל"מדת הקב"ה" ש"אין הפרש בין פעם א' לאלף פעמים" — "כי המחילה היא ממדת הרחמים, ומדותיו הקדושות אינן בבחי' גבול ותכלית אלא בבחי' א"ס, כמ"ש⁶⁴ כי לא כלו רחמיו וכו'".

(59) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף: זוהי קושיא פשוטה, וכרגיל, אף אחד אינו שואל זאת. — הנני מקבל כל מיני שאלות, אבל שאלה זו לא שאל אף אחד.
(60) ראה לקו"ש חי"ד ע' 370 הערה 13.
(61) נה, ז.
(62) שם, ו.
(63) הביאור בזה — בשיחת ש"פ מצורע ס" (לקמן ע' ...).
(64) איכה ג, כב.

(132) סה"ש תורת שלום ע' 246 ואילך.
(133) בקונטרס מאמרים דש"פ תצוה פ' זכור ופורים תר"פ (תאריך ה"פתח דבר" —

הרחבת המוחין, אזי מתבטלים כל הענינים המבלבלים — כדברי כ"ק אדנ"ע בשיחת פורים תר"פ¹³² (שנדפסה עתה¹³³), שעכשיו אינו מתפעל מהם כלל, ואם יכנסו אליו לחדרו, אזי יתבטלו לגמרי!... ומ"חדרו" יומשך תוקף זה על שטח שלם, ומשם — על עיר שלימה, ומשם — למדינה שלימה, ויתבטלו כל הענינים המעלימים.

וכאמור, שתהי' הרחבה בכל הענינים בגשמיות כפשוטו, ועד לממון כפשוטו, וכל הענינים דזהב וכסף ונחושת כפשוטם, וכן בנוגע לזהב וכסף ונחושת ברוחניות¹³⁴.

[לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "הושיעה את עמך".]

כה אד"ש ה'תש"ל).
(134) חסר הסיום (המו"2).

אין זה ענין של דיון ושקו"ט ("זיך אויס'טענה'ן") עם בשר ודם, עמי או עם מישהו אחר, אלא עם רבותינו נשיאינו מייסדי הישיבה! ... ומה שטוען שאין לו פנאי לעסוק בענין זה, כיון שהוא עסוק באמירת חת"ת — יחשוב ויתבונן ממה ה' כ"ק מו"ח אדמו"ר מרוצה יותר: שיאמר חת"ת, או שייאחר אמירת שיעורי חת"ת ללילה, ובינתיים יקדיש חמש דקות להשתדל שיקבלו את הבחורים שרוצים לבוא לכאן. ומה שטוענים שבין הבחורים יש כאלה שבנסיעתם לכאן מעורבת פני' שלא לשמה — מי אתה להבחין בענינים כיו"ב? ...!

ולהעיר גם מהמענה של הגאון הרגצ'ובי¹²⁷ לא' ששאל אודות שני תלמידים, האם יכול לדחות את התלמיד שאינו מסוגל כ"כ ללמוד לטובת תלמיד שמסוגל ללמוד יותר טוב — שאסור לעשות זאת, ובלשון הכתוב¹²⁸: "מי עמד בסוד ה'!"

ומה שטוענים שיש ביניהם "ווילדע בחורים" — הנה גם אם אמת הדבר שיש מישהו כזה¹²⁹, הרי זוהי הסיבה שאינו "ראש ישיבה", אלא תלמיד, וזהו תפקידו של ראש הישיבה — לחנך את התלמיד שלא יהי' במצב כזה, אבל לא לדחותו ולוותר עליו!

ועד כדי כך גדולה האחריות של הרב כלפי התלמיד — שיש דין¹³⁰ ש"תלמיד שגלה (לעיר מקלט בגלל שהרג נפש בשוגג) מגלין רבו עמו"! והגע עצמך: הרב טוען שאין לו שייכות עם התלמיד שגלה לעיר מקלט, ורצונו לישב בירושלים עיר הקודש וללמוד תורה. ואעפ"כ אומרת לו התורה: כיון שזהו תלמיד שלך, מוטלת האחריות עליך — להעלות את התלמיד לדרגא שלך, או לגלות יחד עם התלמיד! ... (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א¹³¹):

ויה"ר שמכאן ואילך יוכלו לדבר בשבת ויו"ט רק דברים טובים ונעימים, בדרכי נועם ובדרכי שלום.

ויתן השי"ת הרחבה בכל הענינים, החל מהרחבת המוחין, וכשיש

(127) ראה גם תו"מ חנ"ד ע' 237. (128) ירמ' כג, יח. (129) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בכת' שחוק: אכן אם הוא לא ה' "א ווילדער", לא ה' מוציא 1500 לירות כדי לנסוע מעבר לים! ... (130) מכות יו"ד, א. רמב"ם הל' רוצח רפ"ז. (131) לאחר שאמר שבאמת אין זה ענינו לדבר אודות ענינים כיו"ב, אלא שמגיע זמן שפוקעת הסבלנות, ואז אין ברירה, וחייבים לדבר באופן גלוי וברור, באותיות של דפוס אמסטרדם! ...

ולכאורה⁶⁵ הרי זה באופן שונה ממש"נ בהתחלת הענין: בהתחלת הענין נאמר רק שהקב"ה הוא "מורבה לסלוח", "וכמ"ש בעזרא ורב לסלוח", והיינו, שהסליחה היא אמנם ריבוי פעמים, אבל עדיין הרי זה בהגבלה⁶⁶, וסוכ"ס הרי זה מסתיים (וכמו הדוגמא ממחילה "בשלישית ורביעית", אבל לא יותר). וכמובן גם מפירוש רז"ל⁶⁷ על הפסוק⁶⁸ "ה' .. ארך אפים", ש"מאריך רוחי" וגבי דידי⁶⁹, והיינו, שהקב"ה אמנם מאריך אף (בבחי' ריבוי), אבל אין זה לעולם, אלא סוכ"ס "גבי דידי", כיון שזהו בהגבלה.

ואילו בהמשך הענין מסיים שזהו בלי גבול — ש"מדותיו הקדושות אינן בבחי' גבול ותכלית אלא בבחי' א"ס, כמ"ש כי לא כלו רחמיו?"

וגם ממש"ש לפנ"ז ש"במדת הקב"ה אין הפרש בין פעם א' לאלף פעמים" — מובן שזהו בלי גבול:

ובהקדם ממש"ש הבחיי⁶⁹ ש"התינוק משנולד מתחיל להתייבש", דכיון שרואים שמגיע זמן שמציאותו מתבטלת לגמרי, בהכרח לומר שענין זה התחיל מיד כשנולד, דאל"כ, מדוע יהי' שינוי ברגע שלאח"ז וכו'. ועפ"ז מבאר הצ"צ⁷⁰ ממש"ש בירושלמי⁷¹ על הפסוק⁷² "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", שהם "חזקים כיום הבראם" — דכיון שלא נעשה בהם שינוי מיד כשנבראו, הרי מוכח שהם בלי גבול, כי, אילו היו בהגבלה, הי' צריך להיות בהם שינוי מיד ברגע הראשון; ולולי רצון הבורא שיהיו קיימים רק במשך שיתא אלפי שנים דהוה עלמא⁷³, היו קיימים לעולם.

ועד"ז מובן גם בנדו"ד: אם יש חילוק בין פעם ראשונה ושני' (או שלישית ורביעית), הרי מובן שיש גבול עד כמה נמשך הדבר; משא"כ אם אין שינוי בין א' לאלף פעמים, הנה מזה גופא מובן שזהו בלי גבול.

(65) מכאן עד סוסט"ז — נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ע' רמא ואילך. (66) ולהעיר מדברי לוט למלאכים "העיר הזאת קרובה גו' הלא מצער היא", אע"פ ש"איחרה ישיבתה אחר ישיבת סדום וחברותי" שנה אחת" (וירא יט, כ ובפרש"י), שמזה מוכח שגם ריבוי (קדימה בשנים) יש לו הגבלה, ועד שיכול להיות שהריבוי הוא בשנה אחת בלבד. (67) ירושלמי תענית פ"ב ה"א. וש"נ. (68) תשא לד, ו. ועוד. (69) ראה בפירושו עה"ת בראשית א, כח. (70) ספר החקירה בתחלתו. (71) ברכות פ"א ה"א. (72) בראשית ב, ד. (73) ר"ה לא, א. וש"נ.

ולכאורה, איך יתאים עם מ"ש בהתחלת הענין שהקב"ה הוא רק "המרבח לסלוח", שזהו רק ענין של ריבוי, אבל בהגבלה?

יג. ויש לומר שיש בזה ב' דרגות: יש דרגא שהסליחה היא בהגבלה — רק עד פעם רביעית, ולא יותר; ויש דרגא שהסליחה היא בלי גבול, ומצדה אין הפרש בין פעם א' לאלף פעמים.

ומובן שב' דרגות אלו תלויים באופן התשובה: יש אופן תשובה שפועל רק הדרגא ד"חנן המרבח לסלוח"; אבל יש עוד אופן בתשובה שפועל הענין ד"כי לא כלו רחמיו", בלי גבול.

וזהו סדר הדברים באגה"ת — שתחילה מדבר אודות "המרבח לסלוח", שזהו בהגבלה (וכיון שזהו בהגבלה, יש חילוק גם בין פעם שנית לשלישית ורביעית), ואח"כ מדבר אודות דרגא נעלית יותר — "לא כלו רחמיו", בלי גבול.

יד. ועפ"ז תתורץ קושיא מדברי המדרש שלכאורה הם בסתירה לדברי רבינו הזקן באגה"ת:

איתא במדרש⁷⁴ (והובא בפירושו רש"י⁷⁵) בנוגע למ"ש במחלוקת קרח "וישמע משה ויפול על פניו"⁷⁵, שזהו "מפני שכבר הי' בידן סרחון רביעי"⁷⁶, משל לבן מלך שסרח על אביו ופייס עליו אוהבו פעם שנים ושלוש, כשסרח רביעית נתרשלו ידי אוהבו של מלך, אמר, כמה פעמים אטריח את המלך, אף כאן, חטאו בעגל — ויחל משה⁷⁷, ויהי העם כמתאוננים — ויתפלל משה⁷⁸, במרגלים — ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים⁷⁹, במחלוקתו של קרח אמר כמה אוכל להטריח את המקום כו".

ולכאורה איך יתאים זה עם מ"ש רבינו הזקן באגה"ת ש"במדת הקב"ה אין הפרש בין פעם א' לאלף פעמים" — שעפ"ז הוצרך משה להיות בטוח שהקב"ה ימחל אפילו בפעם הרביעית?

ויובן ע"פ הנ"ל — כיון שבאגה"ת מדובר אודות דרגת התשובה שממשיכת הענין ד"כי לא כלו רחמיו" שהוא באופן של בלי גבול, משא"כ מצד דרגת "המרבח לסלוח" שהיא בהגבלה, יכול להיות חילוק בין פעם שנית ופעם שלישית ורביעית.

טו. ויש לבאר הטעם שנקט פעם שלישית ורביעית דוקא:

(74) במדב"ר פי"ח, ו.

(75) קרח טז, ד.

(76) ראה גם יומא פו, ב.

(77) תשא לב, יא.

(78) בהעלותך יא, ב.

(79) שלח יד, יג.

ולמרות כל זה — מתעקשים הבחורים שרצונם לבוא לכאן ללמוד פנימיות התורה.

וכבר ביקשו וקיבלו ממשרד הבטחון היתר-יציאה למשך י"ב חדשים — בגלל שנוסעים כדי ללמוד פנימיות התורה!

והגע עצמך: משרד הבטחון — אין ענינו לשלוח בחורים לישיבה... תפקידו של משרד הבטחון הוא להגן על ארץ ישראל ולהבטיח שגוי לא יפגע ביהודי, כך, שכשמדובר אודות בחורים שהם בגיל גיוס, הנה מצד משרד הבטחון עליהם להשאר בארץ ישראל, ואין לאפשר להם לנסוע לכאן.

ואעפ"כ אירע פלא גדול, שכאשר פנו לשר הבטחון¹²⁵ ואמרו לו שבחורים רוצים לנסוע לכאן ללמוד פנימיות התורה — הסכים ונתן רשות (בידעו שיהיו לו צרות מחבריו, שיטענו נגדו היתכן שנתן להם רשות לנסוע...), כי, בשמעו שמדובר אודות לימוד פנימיות התורה — אף שאינו יודע בדיוק מה זה נגלה דתורה או פנימיות התורה... — אין רצונו להתערב!... ולכן נותן היתר-יציאה.

ולאחרי כל זה, הנה המניעה היא דוקא מכאן, שטוענים שאי אפשר לקבל קבוצה גדולה כל כך, כיון שאין מספיק מקומות עבור שינה ואין מספיק כסף עבור הוצאת האכילה!...

שמעתם דבר כזה?! — בכל ניו-יארק אין מספיק כסף להשיג מקומות שינה, מטות, מצעים ומגבות וכו', ואין מספיק כסף לקנות עוד כמה פרוסות לחם (שהרי הרבה יותר מזה לא נותנים להם)!...

האמת היא שיכולים להרויח כסף על ידם — כי, כשיפרסמו שמקבלים תלמידים גם מעבר לים, אזי יוכלו לקבל כסף עבור כל אחד מהם. אבל גם לולי זאת, אפילו אם אכן אין להם כסף — הרי זו האחריות שלהם להשיג כסף כדי שיוכלו לקבל את הבחורים, וכפי שרואים שבנוגע לענינים שנוגעים להם יכולים למצוא עצה, אלא שענין זה לא נוגע להם¹²⁶, ולכן מחפשים תירוצים!

(125) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר את שמו: משה דיין.

(126) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף, שמדובר אודות קבוצה של עשרות אנשים שהיו צריכים להתעסק בזה, אלא שמתנערים

מזה, ומטילים את האחריות על איש אחד, ואילו הוא טוען שאינו בעה"ב כו' (אפילו לא כדי להביע מחאה...), ובנוגע לפועל לא נעשה דבר!...

וכאמור לעיל, יש לעשות זאת באופן שישלימו זאת עד ב' ניסן. — האמת היא שרק כאשר יבוא משיח אזי יושלם הכל, ועד אז עדיין צריך להיות ענין העבודה, אבל, ידוע מאמר רז"ל¹²¹ אודות מי שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כו'!...

ואע"פ שכאשר יערכו חשבון יראו שזהו חשבון גדול — הנה מה שיכולים להספיק לפעול במשך הימים הספורים עד ב' ניסן, צריכים לפעול; ובנוגע לשאר הענינים — יקבלו החלטה תקיפה שבודאי תבוא אח"כ במעשה בפועל (ע"ד האמור לעיל (סי"ט) בנוגע לעזיבת החטא, שכיון שהחליט בעצמו להשיב את הגזילה אזי נחשב כבר ל"צדיק גמור").

והעיקר — שיערכו החשבון צדק, ולא יסתפקו בהחלטה טובה, אלא ימשיכו זאת במעשה בפועל, ועי"ז תומשך הצלחה בכל הענינים בגשמיות וברוחניות.

כג. וכאן המקום לעורר אודות ההנהגה המבהילה בנוגע לעיכוב קבוצת התלמידים שרוצים להגיע לכאן:

מדובר אודות כמה עשרות בחורים שרוצים לבוא לכאן מעבר לים, כדי ללמוד פנימיות התורה.

והם מוכנים לעשות זאת מתוך מס"נ — החל מהצורך ללוות כסף עבור הנסיעה, מבלי לדעת כיצד יוכלו להחזיר את ההלוואה,

— כאשר יתחתן ויקבל "נדן", אזי ישלם את ההלוואה, או שיצטרך לעבוד אח"כ "עבודת פרך" כדי לשלם את ההלוואה, אבל בינתיים אינו חושב על זה!...

ואינם מתחשבים עם שום דבר — גם לא עם ההורים שאינם מעוניינים שישעו, באמרם, שבארץ ישראל לא חסר מאומה, יש שם מספיק ישיבות, כולל גם ישיבות שבהם לומדים פנימיות התורה, כך, שגם שם יכולים לילך מחיל אל חיל בלימוד התורה, ואדרבה: כמארו"ל¹²² על הפסוק¹²³ "וזהב הארץ ההיא טוב", "אין תורה כתורת ארץ ישראל",

וכמו"כ אינם מתחשבים בהעדר הנוחיות וההתייחסות¹²⁴ שתהי' מנת חלקם בכל הקשור להסתדרות במקום שינה ואכילה וכו'.

121) ירושלמי יומא פ"א ה"א. מדרש (123) בראשית ב, יב.
תהלים קלו, ז. (124) כ"ק אדמו"ר שליט"א התבטא (בצער): "זיי וועלן אויסגעריסן ווערן..."
122) ב"ר פט"ז, ד.
123) ב"ר פט"ז, ד.

"בכל יום ויום ג"פ מברכים בא"י חנון המרבה לסלוח" — כיון שחוזרים וחוטאים גם לאחרים שמבקשים מחילה פעם הא' והב' (שהרי "אילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד"). ונוסף לזה יש גם פעם רביעית — כיון שחוזרים וחוטאים גם לאחרים שמבקשים מחילה בפעם השלישית, שלכן צריכים לחזור ולבקש "סלח לנו" למחרת בבוקר. ואין לומר שבקשת "סלח לנו" בבוקר היא על העבירות שנעשו ביום זה קודם תפלת שחרית — שהרי ע"פ דין צ"ל "תפילתי סוכה למטתי"⁸⁰, היינו, שצריך להתפלל מיד בקומו משינתו, כך, שאין זמן לחטוא קודם התפלה, וא"כ, על מה יבקש "סלח לנו"?! ועכצ"ל, שבקשה זו היא על העבירות שנעשו ביום שלפנ"ז, לאחר בקשת "סלח לנו" בפעם השלישית.

וזהו שנקט פעם שלישית ורביעית — מצד הסדר שבכל יום.

ולאח"ז נקט "אלף פעמים" ("אין הפרש בין פעם א' לאלף פעמים") — כי, לפי החשבון שאומרים ברכת סלח לנו ג"פ בכל יום, נמצא שבמשך כל השנה אומרים ברכת סלח לנו לערך אלף פעמים (וכפי שממשיך בנוגע לכפרה דיוהכ"פ — "אחת בשנה"⁸¹ — על כל השנה כולה).

טז. ועפ"ז נמצא שיש בזה ג' ענינים:

בפעם הראשונה — מספיק ענין הסליחה מצד עצמו, ואין צורך בענין ד"המרבה לסלוח".

בפעם השנית — יש כבר צורך בענין ד"המרבה לסלוח", וכן בפעם שלישית ורביעית, וכנ"ל שזהו החשבון דאמירת "המרבה לסלוח" בכל יום.

ולאח"ז ישנו החשבון דאמירת "המרבה לסלוח" במשך כל השנה — "אלף פעמים", שזהו מצד הדרגה ד"כי לא כלו רחמיו".

ונקט מספר אלף — כיון שאלף הוא מספר השלם, וכידוע שבמספר השלם גופא יש חילוקי דרגות: עשר, מאה, ועד לשלימות ענין המספר — אלף, ולכן א' הפירושים ב"אלף" הוא מלשון אל"ף, שמורה על התחלת ענין המספר באופן מחודש⁸².

*

(80) ברכות ה, ב. וראה שו"ע אדה"ז או"ח
(81) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.
(82) ראה תר"מ ח"ח ע' 192. וש"נ.
ספ"ט ס"ג ואלף. וש"נ.

יז. ויש להתעכב גם על מה ששאלו בנוגע להמדובר בהתוועדות שלפנ"ז⁸⁶ אודות "הגבעונים שביקש דוד המלך ע"ה מהם מחילה בעד שאול שהמית את הגבעונים כו", ששאל בעצמו לא ביקש מחילה מהם — שמדברי הגמרא משמע להיפך⁸⁷:

איתא בגמרא⁸⁴: "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עונותיו .. (וראי' לדבר ממ"ש⁸⁵) ויאמר שמואל אל שאול למה הרגתני להעלות אותי ויאמר שאול צר לי מאד ופלשתים נלחמים בי וה' סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביאים גם בחלומות⁸⁶ ואקראה לך להודיעני מה אעשה, ואילו אורים ותומים לא קאמר, משום דקטלי' לנוב עיר הכהנים (לפי שנתבייש ממנו, שלא יאמר לו אתה גרמת לעצמך שלא נענית באורים ותומים, לפי שהרגת את הכהנים), ומנין דאחילו לי' מן שמיא, שנאמר⁸⁷ (ויאמר שמואל אל שאול) ומחר אתה ובניך עמי .. עמי במחיצתי, ורבנן אמרי מהכא, והוקענום לה' בגבעת שאול (גבעונים אמרו לדוד (במענה לשאלתו: במה אכפר על שאול שהרג את הגבעונים) יותן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום בגבעת שאול) בחיר ה'⁸⁸, יצתה בת קול (וסיימה אחריהם) ואמרה בחיר ה'" (דודאי הם לא אמרו בחיר ה', שהרי לגנותו היו באין ולא לכבודו).

ולכאורה מדברי הגמרא משמע ששאל עשה תשובה ומחלו לו? אמנם, כד דייקת שפיר, הנה בגמרא הנ"ל נאמר חידוש גדול (א"ע געוואלדיקער אויפטו"), אלא שאין זה שייך להמדובר לעיל, ולכן אין משם קושיא, ואדרבה כו', כדלקמן.

יח. לכל לראש יש להוכיח ששאל עצמו לא שב בתשובה ולא נמחל לו — מהמסופר בתנ"ך:

כאשר דוד אמר אל הגבעונים "מה אעשה לכם ובמה אכפר"⁸⁹, אמרו הגבעונים "יותן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום גו'", ודוד לא אמר להם שכבר מחלו לו כו', אלא הסכים עמהם ונתן להם שבעה מבניו "ויוקיעם גו"⁹⁰. ומזה מוכח ששאל לא שב בתשובה, ולא מחלו לו.

(83) מכאן עד סוסי"ט — נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ע' רלד ואילך.
(84) ברכות יב, ב (ובפרש"י).
(85) שמואל-א כח, טו.
(86) ולהעיר — בדרך אגב — שיש כאן ראי' מפסוק לענין שאלת חלום (ראה אנציק' תלמודית ערך דברי חלומות סוסי"ב (כרך ז ריש ע' פז), וש"נ).
(87) שם, יט.
(88) שמואל-ב כא, ו.
(89) שם, ג.
(90) שם, ט.

וכן "ועבדו לעולם"¹¹², "עד היובל"¹¹³, שאז יוצא לחפשי — שיש בו קדושה יתירה, שהרי יובל קשור עם ארץ ישראל בהיותה במעמד ומצב ש"כל יושבי' עלי'¹¹⁴, שענינו בעבודה שכל הכחות שלו הם באופן ד"ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה"¹¹⁵ —

הנה מהנכון שבימים ובשעות הספורים עד ב' ניסן, יערוך כל אחד חשבון בעצמו מה עבר במשך החמישים שנה, ולזכור איך הי' המעמד ומצב בזמנו של כ"ק אדנ"ע, והרי כל אחד (שלא רוצה לרמות את עצמו) יודע מה כ"ק אדנ"ע דרש וקיווה כו', וכן בנוגע לכ"ק מו"ח אדמו"ר יודע כל אחד מה הוא קיווה ודרש כו', והעיקר — לא להיות מרוצה מעצמו,

— וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹⁶, שחסידים היו מסתכלים איך שפלוגי מתפלל, והיו מפטירים: "זיך¹¹⁷ האט ער שוין מוחל געווען" ...! —

אלא לערוך חשבון צדק על כל מה שעבר במשך כל החמישים שנה (ואלו שלא נולדו אז — יערכו החשבון ממה שעבר במשך העשרים או השלושים שנה וכו'), ולתקן את כל הענינים.

ומובן, שכל הענינים שצריכים להיות במעשה — לא מספיק שישארו בדיבור, אלא צריכים לבוא גם במעשה,

— וכמשנ"ת בהתוועדות קודמת¹¹⁸ בנוגע למלאכת המשכן, שאפילו משה רבינו שלא השתתף בעצמו במלאכת המשכן, וחלקו במשכן הי' ללמד את בניי (ע"י דיבורו) כיצד לבנות משכן, הנה נוסף לכך שלימודו עם בניי הי' באופן שבמשך ב' ימים הביאו בניי את כל הענינים הדרושים להקמת המשכן¹¹⁹, ובאופן ד"די והותר"¹²⁰, הי' צריך שיהי' לו חלק גם בעשיית המשכן בפועל, ועד לחלק שלא הי' יכול להעשות ע"י "שום אדם" —

והענינים שצריכים להיות בדיבור — לא מספיק שיהיו במחשבה, אלא צריכים לבוא בדיבור כו'.

(112) משפטים כא, ו.
(113) מכילתא ופרש"י עה"פ.
(114) ערכין לב, ב. רמב"ם הל' שמיטה.
(115) עקב יא, יב.
(116) ראה גם תו"מ חנו"ו ע' 211 הערה
(117) ויש"נ.
(118) שיחת ש"פ פקודי ס" (לעיל ע' ...).
(119) ראה תורה שלמה עה"פ ויקהל לו, ג (אות ד). ויש"נ.
(120) ע"פ ויקהל שם, ז.

"לאו כהן הוא מר" (בתמי'), דלכאורה "היאך החי' בנה של האלמנה כיון שהי' כהן" — "שהי' ברור לו שיחיהו לכך הי' מותר משום פיקוח נפש" (וכפי שמצינו בראשונים ואחרונים פלפולים עד לשמים בדברי התוס' הנ"ל¹⁰³).

* * *

כב. כאן המקום להזכיר אודות ב' ניסן (שחל בשבוע הבא), שבשנה זו ימלאו בו חמישים שנה להסתלקות כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ובמילא גם חמישים שנה להתחלת הנשיאות של כ"ק מו"ח אדמו"ר — כיון שתיכף ומיד (כמ"ש¹⁰⁴ "וזרח השמש ובא השמש") עברה הנשיאות אליו, וכמדובר כמ"פ¹⁰⁵ בנוגע לעניני ירושה שעוברים ברגע הראשון לבן הבכור, ועאכ"כ כשמדובר אודות בן יחיד, ובפרט ענין הנשיאות, כמובן מהדין שמלך בן מלך אינו צריך משיחה¹⁰⁶, כך, שלא הי' רגע אחד שיפסיק בין הסתלקות כ"ק אדנ"ע להתחלת הנשיאות של כ"ק מו"ח אדמו"ר.

ובנוגע לשנת החמישים — הנה כפי שר' זלמן דוכמאן ע"ה¹⁰⁷ הי' נוהג לומר, שכאשר מגיע "יובילייעם"¹⁰⁸, צריך לזכור שזהו "יובילייעם", והיינו, שצריך להיות הענין ד"נזכרים", על מנת שיומשך אח"כ ב"נעשים"¹⁰⁹.

וע"פ המבואר בספרים¹¹⁰ שבבוא זמן מיוחד צריך לעשות חשבון על כל הענינים שהיו עד זמן זה,

— ולדוגמא: קודם השבת צ"ל החשבון על כל ששת ימי השבוע. קודם שנת השמיטה צ"ל החשבון על כל ששת השנים שלפני השמיטה. וכן בשנת היובל — לאחר שעוברים "שבע שבתות שנים" ומגיעה "שנת החמישים", ש"קרויין עולם" [כמ"ש בשמואל: "וישב שם עד עולם"¹¹¹,

(103) ראה שו"ת יביע אומר (להגר"ע ווסף) ח"א יו"ד ס"י ובס' שנסמנו שם.
(104) קהלת א, ה. וראה יומא לה, ב. פכ"ט.
(105) ראה שיחת ש"פ צו, שה"ג, ח' ניסן תשכ"ח ס"ז (תו"מ חגי"ב ע' 227). וש"נ.
(106) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.
(107) נפטר ח' אדר א שנה זו (המו"ל?).
(108) = תקופת יובל.
(109) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
(110) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף: כך שאין זה דברים שלי, כי אם בבחינת "מכניס בוז ומוציא בוז" (לשון חז"ל — אבות פ"ה מ"ד).
(111) שמואל"א א, כב.

וענין זה מוכרח גם מדברי הגמרא גופא — ששאל התבייש רק על "דקטלי" לנוב עיר הכהנים", ולא על שהמית את הגבעונים, שזוהי עבירה בפני עצמה.

ואע"פ שע"ז ש"מתבייש" אזי "מוחלין לו על כל עוונותיו" (גם אלו שלא התבייש מהם), וכדיוק לשון הגמרא: "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עוונותיו", היינו, שהבושה היא על עבירה אחת, וע"ז מוחלין לו על כל העבירות — הרי מה ש"מוחלין לו על כל עוונותיו" הוא ענין בפני עצמו, אבל מובן שאין זה ענין של מחילה שע"י תשובה כו'.

וע"ד דברי הגמרא במסכת שבת⁹¹ (שהובאו בסוף ספר התניא⁹²) "כל השומר שבת כהלכתו מוחלין לו על כל עוונותיו" — שבודאי אין זה ענין של תשובה, שהרי שמירת שבת ("השומר שבת כהלכתו") אינה עבודת התשובה, ועכצ"ל ש"מוחלין לו על כל עוונותיו" הוא ענין בפני עצמו, ולא מצד התשובה. וכן הוא בנוגע ל"כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עוונותיו", שזהו ענין בפ"ע, ולא ענין התשובה.

ובנוגע לענינו: כיון ששאל התבייש רק על "דקטלי" לנוב עיר הכהנים", ולא על שהמית את הגבעונים, נמצא, שלא שב בתשובה על הריגת הגבעונים; ומה ש"מוחלין לו על כל עוונותיו" — הרי זה באופן ש"אחילו לי מן שמיא", אבל לא מצד הגבעונים.

וכפי שמצינו להדיא במשנה בנוגע ליוהכ"פ: "עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו"⁹³, כי, בענינים השייכים לחבירו, לא די בכך שהוא (לעצמו) ישוב בתשובה, או שימחלו לו מן השמים, אלא צריך לרצות את חבירו.

וכיון ששאל לא ריצה את הגבעונים, לא הועיל מה ש"אחילו לי מן שמיא". ולכן, כאשר הגבעונים לא הסכימו לקבל את הריצו של דוד עד שיתנו להם שבעה אנשים מבני שאול וכו', הוצרך דוד ליתנם להם.

(91) ק"ח, ב.
(92) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק: בשלמא "אגדתא" במסכת שבת — יכול להיות שלא יודעים; אבל דברי רבינו הזקן (ובפרט) בסוף התניא — בודאי צריכים לידע... וכטבע בני-אדם שגם אם לא יודעים מ"ש באמצע הספר, יודעים מ"ש בתחילתו ובסופו.
(93) יומא פה, ב.

יט. ולהעיר:

בהתחלת אגה"ת כותב רבינו הזקן ש"מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד" ("כדאיתא בגמ' פ"ג דסנהדרין ובחור"מ ס"י ל"ד לענין עדות"), ותשובה זו מהני על כל הענינים, ועד שע"י הרהור תשובה נעשה מ"רשע גמור" — "צדיק גמור" (כדברי הגמרא במסכת קידושין⁹⁴). ולכאורה, אם עבר על ענין שבין אדם לחבירו, לא תועיל התשובה עד שישלב את הגזלה וכיו"ב?

אך הענין הוא⁹⁵ — שכאשר מהרהר בתשובה, בודאי מחליט גם להשיב את הגזילה [וע"פ טבע בני אדם, מסתמא יסכים הנגזל לקבל את הגזילה], ולכן מועילה התשובה מיד, אע"פ שעדיין לא השיב את הגזילה. אמנם, במקרה שחבירו אינו רוצה להתפייס ולמחול כו' — לא תועיל התשובה. אלא שבדרך כלל הנהגת בני"ה היא באופן שמוחלים תיכף ומיד, שלכן, "הגבוענים" .. (ש)לא רצו למחול גזר דוד עליהם שלא יבואו בקהל ה' כו'".

ובכל אופן, כיון שהגבוענים לא רצו למחול, הנה גם אם שאל הי' שב בתשובה (אף שבפועל לא שב בתשובה), לא היתה מועילה תשובתו, כיון שהגבוענים לא נתרצו עד שיתנו להם שבעה אנשים מזרע שאל כו', ולכן הוצרך דוד לתתם להם, אע"פ ש"אחילו לי' מן שמיא".

כ. ועדיין יש לבאר בנוגע לשבעת האנשים מבני שאל שנתן דוד לגבוענים:

בנוגע להריגת הגבוענים — איתא בגמרא⁹⁶: "וכי היכן מצינו בשאל שהמית את הגבוענים, אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומזון (לגבוענים שהיו חוטבי עצים ושואבי מים למזבח), מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן".

ואינו מובן: איך יתכן להרוג שבעה אנשים רק בגלל ש"מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן" — הרי ע"פ דין לא מגיע עונש מיתה על מיתת הגבוענים שרק נגרמה ע"י הריגת נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומזון?!

אך יש עוד פירוש בזה — ש"כשהרג נוב עיר הכהנים, המית מהם

(94) מט, ב. תשכ"ט סל"ה (תו"מ חנ"ד ע' 87 ואילך).
(95) להעיר מהמבואר בשיחת ש"פ האזינו (96) יבמות עח, סע"ב (ובפרש"י).

(מהגבוענים) שבעה כו'".⁹⁷ "ומ"ש יותן לנו שבעת אנשים מבניו, לפי שלא נשאר מן ההורגים אלא אלו השבעה .. ואמרו .. אין אנו רוצים לקחת ממון אלא נפשות בעבור הנפשות שהרגו"⁹⁸.

*

כא. ובדרך אגב יש להעיר גם בנוגע להמוזכר לעיל (סי"ז) אודות דברי הגמרא "כל" העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עונותיו", שהובא שם הפסוק "ויאמר שמואל אל שאל למה הרגתני להעלות אותי" — שיש בזה ענין שלכאורה אינו מובן כלל, ואף אחד לא נעמד על זה:

איך הי' שאל יכול להעלות את שמואל ע"י מעשה אוב — הרי מעשה אוב וידעוני הוא איסור חמור, ועד שענשו סקילה, כמ"ש⁹⁹ "באבן ירגמו אותם דמיהם בם", ואיך עבר שאל על איסור סקילה?! ובפרט שהלכו עמו שני אנשים, אבנר ועמשא¹⁰⁰, שהיו צדיקים גדולים, וא"כ איך היו יכולים לעשות זאת?!

ויתירה מזה: טענתו של שמואל היתה רק "למה הרגתני להעלות אותי", "החרדתני ממקום מנוחתי"¹⁰¹, היינו, שהפריע אותו ממנוחתו בגן-עדן, אבל לא טען שעבר על איסור אוב וידעוני, ולכאורה, למה לא הי' איסור בדבר?!

והביאור בזה — שכיון ששאל הוצרך לצאת למלחמה ולא ידע מה לעשות כו', הי' זה ענין של פיקוח נפשות של כל בני"ה, ופקו"נ דוחה את כל התורה כולה. וכיון ששאל בה' ולא נענה, לא היתה לו ברירה אלא לפנות לאשת בעלת אוב.

וזוהו שטען שמואל "למה הרגתני להעלות אותי", במקום לשאל בחלומות או בנביאים וכיו"ב, וכאשר שאל השיב ש"ה' סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביאים גם בחלומות" ולכן "ואקראה לך להודיעני מה אעשה" — לא הי' מקום לטענה שזהו מעשה אוב, כיון שאין ברירה אחרת במצב של פקו"נ.

אמנם, בהכרח לומר ששאל הי' בטוח שיקבל מענה ע"י העלאת שמואל, וע"ד המבואר בתוספות בנוגע לדברי הגמרא¹⁰² אודות אליהו:

(97) פרש"י שמואל"ב שם, א — מ"גמרא ירושלמית בסנהדרין" (ראה ירושלמי קידושין פ"ד ה"א).
(98) פי' הרד"ק שם.
(99) קדושים כ, כז.
(100) רד"ק שמואל"א שם, ח.
(101) מצו"ד עה"פ.
(102) ב"מ קיד, ריש ע"ב.